

**UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI"
FACULTATEA DE LITERE
DEPARTAMENTUL DE ETNOGRAFIE ȘI ANTROPOLOGIE MAGHIARĂ**

**ȘCOALA DOCTORALĂ
STUDII DE HUNGAROLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

Colindatul la maghiarii din Câmpia Transilvaniei

Rezumat

Îndrumător științific
prof. univ. dr. POZSONY Ferenc

Doctorand
GERGELY Zoltán

**Cluj-Napoca
2014**

CUPRINS

Introducere.....	7
I. Rezultate și perspective.....	11
I.1. Denumirea obiceiului.....	11
I.2. Istoria cercetării colindatului maghiar de Crăciun.....	13
I.3. Rezultatele cercetărilor din Câmpia Transilvaniei.....	23
I.4. Surse.....	29
II. Metode de cercetare, strategii, criterii, obiective.....	32
II.1. Desemnarea locațiilor cercetate.....	32
II.2. Despre munca de teren și metodele utilizate în cercetare.....	33
II.2.1. Criteriile de investigare a schimbării.....	36
II.2.2. Oportunități în cercetarea individualității.....	41
II.2.3. Aspectele analizei muzicale a colindatului din Câmpia Transilvaniei.....	44
II.3. Ipotezele cercetării.....	46
III. Schimbarea colindatului în Câmpia Transilvaniei.....	49
III.1. Actanții.....	49
III.2. Textele.....	63
III.3. Elementele acustice.....	67
III.4. Elementele vizuale.....	71
III.5. Obiectele.....	73
III.6. Pregătirea corpului pentru sărbătoare.....	79
III.7. Simbolurile vegetale.....	83
III.8. Elementele chinezece.....	85
III.9. Utilizarea spațiului la colindat.....	88
III.10. Utilizarea timpului în contextul obiceiului.....	90
III.11. Funcțiile colindatului.....	92
IV. Rolul individului în colindatul din Câmpia Transilvaniei.....	95
IV.1. Repertoriul de Crăciun al lui Maneszes Tóth Mária.....	95
IV.2. Repertoriul de Crăciun al lui Hideg Lakatos Anna.....	102

IV.3. Rezumat.....	107
V. Analiza melodică și textuală a colindelor din Câmpia Transilvaniei.....	110
V.1. Clasificarea muzicală a colindelor.....	110
V.2. Clasificarea textelor colindelor.....	111
V.3. Relația dintre melodia și textul colindelor.....	112
V.4. Performarea și ornamentarea muzicală a colindelor.....	113
V.4.1. Cântarea ornamentată.....	114
V.4.2. Cântarea melismatică.....	115
V.4.3. Stil recitativ diatonic (A).....	115
V.4.4. Ambitus mic de stil vechi (B).....	117
V.4.5. Variațiile cântecelor religioase de comunitate apărute în culegeri din secolul XVI–XVIII (C).....	127
V.4.6. Ambitus mic de stil nou (D).....	142
V.4.7. Cântecele răspândite de manuale școlare (E).....	151
V.4.8. Cântece din secolul al XIX-lea și al XX-lea (F).....	154
Concluzii.....	165
Bibliografie.....	171
Culegere de texte.....	188
1. Lista colindelor anexate după locațiile cercetate.....	188
2. Colindele din Câmpia Transilvaniei analizate.....	190
3. Urări de Crăciun.....	297
Anexe.....	304
1. Harta Câmpiei Transilvaniei și locațiile cercetate.....	304
2. Tabel centralizator al colindelor din Câmpia Transilvaniei sistematizate după locațiile de cercetare.....	305
3. Centralizator al melodiilor de colinde culese în Câmpia Transilvaniei.....	307
4. Centralizator al textelor de colinde culese în Câmpia Transilvaniei.....	342
5. Repertoriul din Suatu și al lui Maneszes Mária.....	378
6. Repertoriul din Fizeșu Gherlii și al lui Hideg Anna.....	389
7. Textele interviurilor	401
8. Lista locațiilor cercetate și a informatorilor.....	766

Cuvinte cheie: colindatul la maghiari, Crăciun, Câmpia Transilvaniei, secolul XX., obicei, schimbare, text, melodie, analiză, tipologie, individ și comunitate, bază de date.

Scopul și structura lucrării

Teza propune analiza interdisciplinară, etnografică și muzicologică a colindelor maghiare de Crăciun din Câmpia Transilvaniei. În timp ce o parte semnificativă a etnomuzicologilor s-a rezumat, în cele mai multe cazuri, numai la analiza melodiilor pe baza unor criterii strict muzicale, cercetătorii de folclor au preferat, în primul rând, analizele de text, deseori concentrându-se asupra conținuturilor și a motivelor folclorice ale cântecelor și urărilor de Crăciun culese. Am considerat că analiza și interpretarea unitară, interdisciplinară a melodiilor și a textelor în contextul organic al obiceiului de iarnă poate aduce noi rezultate în cercetarea colindelor. Scopul principal a fost, ca prin această analiză, să dau o imagine de ansamblu a performării colindatului din secolul al XX-lea, în contexte socio-culturale locale, precum și a funcțiilor colindelor în procesul de continuă schimbare a obiceiului. Pe parcursul cercetării și, mai apoi, în analiza și interpretarea datelor culese, am depus efort în mod conștient pentru a explora și a prezenta mai în detaliu structura, funcția, repertoriul de melodie și text al obiceiului, în cea de a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Lucrarea este structurată în cinci părți mari. Primul capitol elucidează posibilitățile și problemele de cercetare, după prezentarea istoriei cercetării colindatului fiind trecute în revistă și sursele utilizate. În al doilea capitol, sunt prezentate, pe de-o parte, criteriile de selecție a locațiilor cercetate, iar, pe de altă parte, abordările metodologice și problemele definiției ale cercetării și analizei efectuate. Al treilea capitol expune procesul de schimbare continuă a colindatului în Câmpia Transilvaniei, exemplificând transformarea structurii, a conținutului și a funcțiilor obiceiului. În această parte a lucrării, pe baza interviurilor înregistrate pe teren, sunt prezentate și efectele acestor schimbări, trecându-se în revistă repertoriul colindelor din locațiile cercetate în trei perioade diferite de timp (1945–1961, 1962–1989, 1990–2013). Capitolul al patrulea cuprinde prezentarea și analiza contextualizată a repertoriului a două persoane, artiști populari, tezaure umane vii, bun cunoscători ai acestui obicei și gen: Maneszes (Tóth) Mária din Suatu și Hideg (Lakatos) Anna din Fizeșu Gherlii.

Ultimul capitol al lucrării se axează pe analiza melodiilor și a textelor de colinde, culese în Câmpia Transilvaniei, valorificând atât rezultatele propriei cercetări, cât și ale altor specialiști cu cercetări similare în zonă.

Baza de date, ce conține pe lângă 180 de variante (melodii și texte), regăsite în diferite publicații sau arhive, și 113 colinde culese de autorul tezei, este întregită de textele transcrise și redactate ale celor 60 de interviuri, efectuate cu 84 de persoane, înregistrate, pe parcursul cercetării, în 19 localități. Textele reflectă schimbările semnificative ale colindatului din Câmpia Transilvaniei în secolul al XX-lea. Aceste surse fundamentale constituie, de fapt, baza tezei de doctorat. În ultimii trei ani (2010–2013), am efectuat cercetări de teren în localitățile Malin, Nușeni, Unguraș, Buza, Uriu, Chiochiș, Bozieș, Pălatca, Suatu, Feldioara, Chesău, Strugureni, Fizeșu Gherlii, Cămărașu, Sic, Sânmartin, Vaida-Cămăraș, Vița și Vișea. Acestea reprezintă proporționat regiunea nordică, centrală și sudică a Câmpiei Transilvaniei, așadar culegerea efectuată este considerată reprezentativă, adică suficientă pentru obținerea unei imagini de ansamblu nuanțate, în ceea ce privește colindatul de Crăciun în zona cercetată.

Metode de cercetare și criterii de analiză

Culegerea de date cu privire la performarea obiceiului de iarnă cercetat a decurs, cel mai frecvent, sub forma unor conversații cu caracter informal. În aceste cazuri, întrebările nu au vizat doar colindatul ca tradiție vie, ci și aspecte precum: ce rol a jucat colindatul în viața interlocutorului, cum s-a schimbat (dacă s-a schimbat) acest obicei în perioada copilăriei, în tinerețe (ex. adult, căsătorit); mai apoi, interlocutorii aflați la vârsta bătrâneții, au fost întrebați cum ar caracteriza, califica și clasifica transformarea, schimbarea obiceiului. Deoarece colindele se cântă doar o dată pe an, pe 24 decembrie, în Ajunul Crăciunului, unele trec în repertoriul pasiv individual; astfel, chestionarul cu privire la melodiile și textele colindelor a jucat, adesea, rol de împrăștiere a memoriei, reactivând cunoștințele unor interlocutori mai în vârstă. Prin urmare, uneori, evocarea mai anevoioasă a colindelor a fost facilitată de fredonarea unor pasaje melodice și reamintirea unor fragmente textuale.

Colindatul a fost parte integrantă a obiceiurilor de iarnă tradiționale în toate comitatele, mai apoi județele, de odinioară, din regiunea ardelenească. Trecerea în revistă a schimbării acestui obicei popular în perioada dintre 1945 și 2013 se bazează pe rezultatele unor cercetări teoretice și empirice anterioare, efectuate de Péter Niedermüller, Ferenc Pozsony și Kincső

Verebélyi, axându-se pe elementele de bază anchetate (actanții, textele, elementele acustice, vizuale și chineze, obiectele, corpul uman, simbolurile, utilizarea spațiului și timpului, funcțiile).

Într-o următoare etapă a cercetării, s-a sistematizat și rezumat materialul cules pe teren. În transcrierea interviurilor și redactarea acestor texte s-a urmat regulamentul academic întocmit și editat de Vilmos Voigt și Lajos Balogh, ținându-se cont de specificul dialectului (graiului) din zonă. Transpunerea melodiilor a fost efectuată pe baza sistemului Bartók–Kodály, în funcție de sunetul final/ ultima notă g1. Clasificarea colindelor în categoria stilistică adecvată s-a efectuat pe baza rezultatelor cercetării muzicii populare maghiare și a cântecelor religioase de comunitate.

Textele colindelor provenite din cântecele religioase de comunitate au fost clasificate și analizate în primul rând după conținut. În tipologizarea textelor de proveniență populară au fost luate în considerare criteriile mai multor cercetători și utilizate, în primul rând, cele ale Monicăi Brătulescu și ale lui Ferenc Pozsony. Definirea tipurilor de texte analizate a avut la bază atât tematica și motivele-cheie, cât și secvențele și seriile de motive regăsite în textele colindelor culese. În analiza motivelor textuale, comune în repertoriul maghiar și român de Crăciun, au fost folosite lucrările unor cercetători ca Tekla Dömötör, Zsuzsanna Erdélyi, József Faragó și Ildikó Kríza.

Concluzii

Migrația forței de muncă în orașele mai apropiate sau în țările mai îndepărtate a determinat dezintegrarea treptată a comunităților locale și accentuarea individualizării, astfel încât legăturile (de familie, de rudenie, de prietenie, de vecinătate) intralocale au pierdut din intensitate. Datorită acestei schimbări, Crăciunul a devenit cadru și prilej de re-întâlnire ocazională a membrilor familiei, astăzi punându-se accent mai mare pe Ajunul Crăciunului petrecut în sânul familiei, într-o atmosferă intimă, strict cu cei dragi. În cele din urmă, toate acestea au condus la situația în care adulții trec din ce în ce mai anevoios pragul vecinului și rareori se pornesc să colinde din casă în casă.

Cele două persoane considerate specialiste în performarea obiceiului și a genului – Maneszes (Tóth) Mária din Suatu și Hideg (Lakatos) Anna din Fizeșu Gherlii – cunosc colindele maghiare ce fac parte din tradiția vie a comunităților în care și-au petrecut viața. Cu ajutorul lor, a putut fi reconstituit felul în care o persoană participă la colindat din copilărie până la bătrânețe, cum se formează în mod continuu repertoriul, cum și când începe regresia acestuia.

În structura colindatului din Câmpia Transilvaniei, s-a păstrat, aproape până azi, un material melodic și textual arhaic. Unor cântece le poate fi atribuită o origine veche, datând încă din secolul al XVI-lea; începând cu acea perioadă și până în secolul al XX-lea, repertoriul de colinde s-a îmbogățit continuu cu noi melodii. În materialul cules în Câmpia Transilvaniei pot fi distinse următoarele categorii stilistice: (A) stil recitativ diatonic, (B) ambitus mic de stil vechi, (C) variațiile cântecelor religioase de comunitate apărute în culegeri din secolul XVI–XVIII, (D) ambitus mic de stil nou, (E) cântecele răspândite de manuale școlare, (F) cântece din secolul al XIX-lea și al XX-lea.

Deoarece, în această regiune, maghiarii conviețuiesc de secole în vecinătatea românilor și a rromilor, datorită legăturilor economice, sociale, religioase și culturale cu aceștia, și în colindatul maghiar, ca și în alte domenii ale ariei culturale locale (ex. cultura materială, muzica și dansul popular), se pot identifica nenumărate elemente comune (melodie, motiv, text).

Materialul textual al colindelor din Câmpia Transilvaniei este unul foarte variat, atât sub aspectul conținutului, cât și al genului de proveniență. În timp ce unele texte descriu istoricul și circumstanțele nașterii Domnului, altele au un conținut etic și pedagogic. De remarcat este faptul că, în regiunea cercetată, sunt frecvente variante de texte privind Nașterea lui Isus, precum și cele care relatează Patimile Domnului, ale căror elemente sunt similare cu motivele unor rugăciuni vechi. De asemenea, în textele colindelor de proveniență populară pot fi identificate alte elemente ca fiind similare cu motive-cheie sau simboluri ce se regăsesc în unele incantații sau cântece de leagăn.

Una din caracteristicile cele mai importante ale colindelor din Câmpia Transilvaniei este însăși relația tipică dintre vers și melodie. Datorită procedurii și practicii „ad notam”, unele melodii se regăsesc asociate cu mai multe versuri diferite.

De exemplu, la tipul melodic 4 se asociază patru variante de text, cu conținut diferit, în limba maghiară și o alta în limba română.

Din analiza bazei de date reiese că cei din generația mai în vârstă sunt familiarizați cu cântecele mai vechi, dar, chiar și în cazul acestor persoane, unele piese arhaice se regăsesc doar în repertoriul pasiv. De remarcat este faptul că, în procesul de învățare, re-animare și prezentare/performare a versurilor colindelor, transmiterea cântecelor mai vechi și însușirea melodiilor noi se bazează încă pe tradiția orală, iar nu pe partituri, chiar dacă variantele lor scrise sau tipărite își au un rol important și în prezent.

Bibliografie selectivă

ALMÁSI István

- 1979 *Szilágysági magyar népzene*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
2008 Az erdélyi magyar népzene jellegzetességei. *Erdélyi Múzeum* LXX. 1–2. 114–119.
2009 Lajtha László mezőségi kutatásainak példaértéke. In. uő.: *A népzene jegyében. Válogatott írások*. Európai Tanulmányok Alapítvány Kiadója, Kolozsvár, 81–86.

BARNA Gábor (szerk.)

- 2009 *Istent dicsőítő egyházi énekkönyv. Mezey-énekek*. (Devotio Hungarorum, 13.) Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged.

BARTÓK Béla

- 1924 *A magyar népdal*. Rózsavölgyi és Társa, Budapest.
1935 *Melodien der rumänischen Colinde (Weihnachtslieder)*. 484 Melodien, mit einleitenden Aufsatz. [Román kolindadallamok (Karácsonyi énekek). 484 dallam, bevezető tanulmánnyal.] Universal Edition, Wien.
1975 *Rumanian Folk Music IV. Carols and Christmas Songs (Colinde)*. Edited by Benjamin Suchoff. Texts Translations by E. C. Teodorescu. (Bartók Archives Studies in Musicology, 5.) Martinus Nijhoff, Hague.

BARTÓK Béla – BATES, Albert Lord (eds.)

- 1951 *Serbo-Croatian folk songs. Texts and Transcriptions of Seventy-five Folk Songs from the Milman Parry Collection and a Morphology of Serbo-Croatian Folk Melodies*. (Columbia University studies in musicology, 7.) Columbia University Press, New York.

BÎRLEA, Ovidiu

- 1969 Colindatul în Transilvania. In. *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1965–1967*. Cluj, 247–304.

BRĂTULESCU, Monica

- 1981 *Colinda românească*. [The Romanian colinda. (Winter-solstice songs)] Editura Minerva, București.

CAMPBELL, Reginald John

- 1935 *The Story of Christmas*. Collins, London & Glasgow.

CARAMAN, Petru

- 1933 *Obrzed kolendowania u Slovian I u Rumunow. Studjum porównawcze.* Krakowia.
1983 *Colindatul la români, slavi și la alte popoare. Studiu de folclor comparat.* Editura Minerva. București
1997 *Descolindatul în orientul și sud-estul Europei. Studiu de folclor comparat.* Editura Universității Alexandru Ioan Cuza”, Iași.

DOBSZAY László

- 1984 *Magyar zenetörténet.* Gondolat Könyvkiadó, Budapest.
1995 *A magyar népének I.* Veszprémi Egyetemi Kiadó, Veszprém.
2006 *A magyar népének I.* Tankönyv. (Egyházzenei füzetek, I/15.) MTA-TKI – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem (LFZE) Egyházzenei Kutatócsoport – Magyar Egyházzenei Társaság, Budapest.

DÖMÖTÖR Tekla

- 1979 *Naptári ünnepek – népi színjátszás.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
1983 *A népszokások költészete.* Akadémiai Kiadó, Budapest.

FARAGÓ József

- 1947 *Betlehemezők és kántálók Pusztakamaráson. / Jeu et chant de Noël à Pusztakamarás.* (Erdélyi Néprajzi Tanulmányok, 8.) Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár.

FARMATI Anna

- 2000 A 17. századi katolikus egyházi énekköltészet szövegtípusai. In. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Theologia Catholica Latina* I. 1. 129–145.

FEKETE Réka – FERENCZ Csaba

- 2013 *Forrásvidéken. Beszélgetések erdélyi adatközlőkkel.* ARTprinter Könyvkiadó, Sepsiszentgyörgy.

FRIEDRICH Károly

- 1944 *A magyar evangélikus templomi ének (XVI–XVIII. század).* Szerző kiadása (Garab József könyvnyomdája, Cegléd), Budapest.

GERGELY Zoltán

- 2008 Tunes of the Traditional Christmas Carols in the Northern Part of Mezőség (Câmpia Transilvaniei). In. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Series Musica* LIII. 2. 109–127.
2009 Celebrating Christmas in Bozieş (Magyarborzás) and Vița (Vice). In. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Series Musica* LIV. 1. 107–121.

JAGAMAS János

- 1977 Adatok a romániai magyar népzenei dialektusok kérdéséhez. In. SZABÓ Csaba (szerk.): *Zenatudományi írások.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 25–51. [Eredeti szövegkiadás: 1956.]

JAGAMAS János (közéleti)

- 1984 *Magyaró énekes népzeneje. Egy Felső-Maros menti falu magyar néphagyományaiából.* (Palkó Attila kiegészítő gyűjteményét és Zsigmond József szövegkiegészítéseit felhasználva.) Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

JAGAMAS János – FARAGÓ József (közéleti)

- 1974 *Romániai magyar népdalok.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

JÁRDÁNYI Pál et al. (szerk.)

- 1961 *Magyar népdaltípusok I–II.* (Népzenei könyvtár, 1–2.) Akadémiai Kiadó, Budapest.

KALLÓS Zoltán

- 1958 Hejgetés az erdélyi cigányok kántáló énekében. *Néprajzi Közlemények* III. 4. 51–58.

KATONÁNÉ SZABÓ Judit

2007 *Harmat Artúr Szent vagy, Uram! népénektár filológiai feldolgozása.* (Doktori értekezés. Témavezető: TARDY László.) Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Doktoriskola (7.6. Zeneművészet), Budapest. [Kézirat. Elektronikus elérhetősége: http://lfze.hu/netfolder/public/PublicNet/Doktori%20dolgozatok/katonane_szabo_judit/disszertacio.pdf (Letöltés ideje: 2013. 05. 22.)]

KERÉNYI György

1982 *Magyar énekes népszokások.* (Előszó: Sárosi Bálint. Szerk. Hamburger Klára.) Gondolat Könyvkiadó, Budapest.

KERÉNYI György (szerk.)

1961 *Magyar népdalok és népies dalok. Népies dalok.* (Népzenei Könyvtár, 3.) Akadémiai Kiadó, Budapest.

KESZEG Vilmos

1994 Régi karácsonyok. *Kelet–Nyugat* V. 12. 24–28.

2010 Az Erdélyi Mezőség néprajzi irodalma. In. KESZEG Vilmos – SZABÓ Zsolt (szerk.): *Mezőség. Történelem, örökség, társadalom.* Művelődés, Kolozsvár, 7–52.

KODÁLY Zoltán

1976 *A magyar népzene.* (7. kiadás.) A példatárat szerkesztette Vargyas Lajos. Zeneműkiadó, Budapest. [Első kiadás: 1952.]

1989 *A magyar népzene.* A példatárat szerkesztette Vargyas Lajos. Zenemű Kiadó, Budapest.

KODÁLY Zoltán (szerk.)

1943 *Iskolai énekgyűjtemény I.* (Nemzetnevelő Könyvtára, V. A népiskolai könyvek, 14.) Országos Közoktatási Tanács, Budapest.

KÓNYA Sándor

2004 *Harmatozzatok, egek! Népiünk vallásos énekei Észak-Bánságban.* Thurzó Lajos Közművelődési Központ, Zenta.

KÓSA László

1990 Mezőség, észak-erdélyi szórványok. In: Uő.: *Paraszti polgárosulás és a népi kultúra táji megoszlása Magyarországon (1880-1920).* Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke. Debrecen, 386-391.

KÓS Károly dr.

2000 *Mezőség néprajza I–II.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

KÖNCZEI Csongor

2011 *A kalotaszegi cigányzenészek társadalmi és kulturális hálózatáról.* BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék–Krizsa János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.

KÖVESDI KISS Ferenc

2006 *Riadóra szól a harang. A Mezőség településeinek helyzetképe (1891–1991).* Kráter Műhely Egyesület, Budapest.

KRÍZA Ildikó

1982 *A legendaballada. Epikai-lírai alkotások az irodalom és a folklór határán.* Akadémiai Kiadó, Budapest.

KÜLLŐS Imola

2002 Két XVIII. századi erdélyi diák énekeskönyv. In. DEÁKY Zita (szerk.): *Ünnepi kötet Faragó József 80. születésnapjára.* (A Néprajzi Látóhatár Kiskönyvtára, 8.) Györffy István Egyesület, Budapest, 175–197.

LAJTHA László

1954a *Szépkenyerűszentmártoni gyűjtés*. (Népzenei monográfiák, 1.) Zeneműkiadó, Budapest.

1954b *Széki gyűjtés*. (Népzenei monográfiák, 2.) Zeneműkiadó, Budapest.

LÚKÓ Gábor

1981 Középkori mondáink variánsai a román kolindaköltészetben. In. EPERJESSY Ernő – KRUPA András (szerk.): *A II. Békéscsabai Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia előadásai*. III. (1980. szept. 30. – okt. 2.) Művelődési Minisztérium Nemzetiségi Önálló Osztálya, Békéscsaba—Budapest, 611–618.

MAKKAI Endre – NAGY Ödön

1939 *Adatok téli néphagyományaink ismeretéhez*. Hetven néprajzi gyűjtő munkája alapján összeállította: ~. (Erdélyi Tudományos Füzetek, 103.) E. M. E. kiadása, Kolozsvár. [2. bőv. kiad.: In. BARNA Gábor (szerk.): *Adatok téli néphagyományaink ismeretéhez*. (Magyar Népköltési Gyűjtemény, 20.) MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapest, 1993.]

MEDAN, Virgil

1979 *Cântece epice*. Editura Centrul Județean de Îndrumare a Creației Populare Cluj, Cluj-Napoca.

MILES, Clement Arthur

1912 *Christmas in Ritual and Tradition Christian and Pagan*. Flischer Unwin, Detroit.

MÎRZA, Traian (coord.)

1978 *Folclor muzical din zona Huedin. / Hunyad környéki népzene*. Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Cluj – Conservatorul de Muzică „G. Dima”, Cluj-Napoca.

MOHAY Tamás

2000 Egyének és életutak. In. PALÁDI-KOVÁCS Attila (főszerk.), SÁRKÁNY Mihály – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Magyar Néprajz VIII. Társadalom*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 760–790.

NIEDERMÜLLER Péter

1981 A szokáskutatás szemiotikai aspektusai. In. HOPPÁL Mihály (szerk.): *Folklor tanulmányok*. (Előmunkálatok a Magyarság Néprajzához, 9.) MTA Néprajzi Kutatócsoport, Budapest, 177–200.

NIKODÉM Géza

2008 *Liturgikus élet a népénekülés tükrében 1797-től a II. Vatikáni Zsinatig, különös tekintettel egy hazai tájegységre*. [Doktori értekezés. Témavezető: Dobszay László.] Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Doktori Iskola, Budapest. [Kézirat. Az értekezés téziseinek elektronikus elérhetősége: http://fze.hu/netfolder/public/PublicNet/Doktori%20dolgozatok/nikodem_geza/tezis_hu.pdf (Letöltés ideje: 2013. 02. 15.)]

ORTUTAY Gyula

1940 *Fedics Mihály mesél*. (Új Magyar Népköltési Gyűjtemény I.) Egyetemi Magyarságtudományi Intézet, Budapest. [Reprint: Akadémiai, Budapest, 1978.]

PÁVAI István

2012 *Az erdélyi magyar népi tánczene*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.

PÉTER Éva

2008 *Református gyülekezeti énekek az erdélyi írott és szójhagyományos forrásokban*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár.

POZSONY Ferenc

- 1994 *Szeret vize martján. Moldvai csángómagyar népköltészet.* A klézsei Lőrinc Györgyné Hodorog Lucától gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta Pozsony Ferenc. A dallamokat hangszalagról lejegyezte és sajtó alá rendezte Török Csorja Viola. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.
- 1997 *Az erdélyi szászok jeles napi szokásai.* Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.
- 2000 Román kolindák és magyar karácsonyi énekek motívumegyezései. In. uő.: „*Adok nektek aranyvesszőt...*”. *Dolgozatok erdélyi és moldvai népszokásokról.* Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 58–83.
- 2006 *Erdélyi népszokások. Egyetemi jegyzet.* (Néprajzi egyetemi jegyzetek, 1.) KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.
- 2009 Együttélési modellek Erdélyben. In: Uő.: *Erdély népei. Szászok, örmények, székely szombatosok, cigányok.* (Néprajzi egyetemi jegyzetek, 6.) KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék. Kolozsvár, 221–233.

RÁDULY János

- 1997 *Vettem gyöngyöt. Népköltészeti tanulmányok.* Erdélyi Gondolat Kiadó, Székelyudvarhely.

RĂDULESCU, Nicolae

- 1968 Variante româno-balcanice ale unor melodii de dans și rituale. *Revista de Etnografie și Folclor* XIII. 1. 3–25.

SERES András – SZABÓ Csaba

- 1991 *Csángómagyar daloskönyv. Moldova 1972–1988.* Héttorony Kiadó, Budapest.

SZÉKELY László

- 1997 *Csíki áhítat. A csíki székelyek vallási néprajza.* A szövegeket gondozta, a mutatókat és a szómagyarázatokat készítette Pusztai Bertalan. Szent István Társulat, Budapest.

SZENIK Ilona

- 1998 *Adatok néhány karácsonyi kántáló dallamáról.* Előadás a KJNT *Ünnepek és hétköznapok* (Kolozsvár, 1998. május 16.) konferencia keretében. [Kézirat.]

SZENIK Ilona – BOCȘA, Ioan

- 2011 *Colinda în Transilvania. Catalog tipologic muzical.* I–II. Editura Qal Media, Cluj-Napoca.

STRATILESCO, Tereza

- 1907 *From Carpathian to Pindus. Pictures of Roumanian Country Life.* (With two maps and sixty-three illustrations.) John W. Luce & Company, Boston.

TÁNCZOS Vilmos

- 1995 *Gyöngyökkel gyökereztél. Gyimesi és moldvai archaikus imádságok.* (Krónika könyvek.) Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.
- 2001 *Nyiss kaput, angyal! Moldvai csángó népi imádságok. Archetipikus szimbolizáció és élettér.* Püski Kiadó, Budapest.

TÁTRAI ZSUZSANNA

- 1990 Karácsonyi kántálás. In: Dömötör Tekla (főszerk.): *Népszokás, néphit, népi vallásosság. Magyar Néprajz VII.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 228–232.
- 2002 Kalendáris szokásaink táji tagoltsága. *Néprajzi Látóhatár XI.* 1–4. 317–339.

TÁTRAI ZSUZSANNA – Karácsony Molnár Erika

- 1997 *Jeles napok, ünnepi szokások.* Planétás Kiadó, Budapest.

VARGA E. Árpád

- 2001 *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája IV. Fehér, Beszterce-Naszód és Kolozs megye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között.* Teleki László Alapítvány – Pro-Print Könyvkiadó, Budapest–Csíkszereda.

VARGYAS Lajos

- 1976 *A magyar népballada és Európa.* I–II. Zeneműkiadó, Budapest.
2000 *Egy felvidéki falu zenei világa – Áj, 1940.* Planétás Kiadó, Budapest.
2002 *A magyarság népzeneje.* Planétás Kiadó, Budapest. [Első kiadás: Zeneműkiadó, Budapest, 1981.]

VASAS Samu – SALAMON Anikó

- 1986 *Kalotaszegi ünnepek.* Gondolat Kiadó, Budapest.

VEREBÉLYI Kincső

- 2005 *Szokásvilág.* (Studia Folkloristica et Ethnographica, 46.) Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen.

VOIGT Vilmos

- 1972 *A folklóralkotások elemzése.* (Néprajzi Tanulmányok.) Akadémiai Kiadó, Budapest.

VOIGT Vilmos – BALOGH Lajos

- 1974 *A népköltési (folklór) alkotások kritikai kiadásának szabályzata.* (Szerkesztési irányelvek, IV.) Akadémiai Kiadó, Budapest.

VOLLY István

- 1982 *Karácsonyi és Mária-énekek.* Szent István Társulat, Budapest.

WELLESZ, Egon Josef

- 1961 *A History of Byzantine Music and Hymnography.* (Second edition, revised and enlarged.) Calendon Press, Oxford. (First edition: 1949.)